

SAMEN VERDIENEN WIJ DE TOEKOMST

Onze visie op de ontwikkeling van land- en tuinbouw in Gemert-Bakel

Aangeboden door leden ZLTO afdeling Gemert-Bakel

Maart 2019

Inleiding

Economie is de basis van een goede samenleving. Als deze op orde is, bloeien de bedrijven en is er voldoende werkgelegenheid. Dat verbetert ook het leefklimaat. Geld voor wonen, zorg en welzijn. Voor verenigingen, voor sport maar ook natuur. Veel zaken die we koesteren in onze gemeente.

De Nederlandse land- en tuinbouw heeft in die economie een naam hoog te houden. Als onze koning en koningin de Verenigde Staten of China bezoeken is de inbreng van het Nederlandse agrarisch bedrijfsleven een onderdeel van het programma. Als de minister-president India bezoekt en de staatssecretaris van Economische Zaken in het buitenland is, wordt onze kennis en ons vakmanschap aangeprezen bij de gastheren.

Onze aardappelen, groente, fruit, zuivel en vlees worden over de hele wereld verkocht. Niet alleen de eindproducten gaan de grens over, het is steeds vaker ook onze kennis (wetenschappelijk en praktisch) die overzee gewild is. Daar is in vooral de opkomende economieën behoefte aan. Daar zijn we trots op. Nog altijd ontstaan in Brabant nieuwe innovatieve bedrijven die zichzelf of hun activiteiten verder ontwikkelen. Ieder speelt in deze keten zijn eigen rol. Zo zorgt bijvoorbeeld het onderwijs in 's-Hertogenbosch voor goed opgeleide boeren.

Er spelen grote veranderingen in en rond de land- en tuinbouw zoals schaalvergroting, intensivering, klimaatverandering en daarmee gepaard extremer weer, bevolkingsgroei, bodem- en waterproblematiek. Langzamerhand komt de sector daarmee onder druk te staan, en roepen steeds meer mensen om structurele vormen van vernieuwing, om transitie. De Brabantse boeren beschikken ook over de daadkracht en flexibiliteit om met veranderingen om te gaan. Om een goede balans te vinden tussen geld verdienen en tegelijk zuinig te zijn op mens en aarde. Wij, ZLTO-afdeling Gemert-Bakel willen ons beter oriënteren op een veranderende sector. Concreet zijn we op zoek naar handelingsperspectief. Want een veranderende sector vraagt ook een nieuwe positie van de vertegenwoordigende organisaties.

Leden van de ZLTO-afdeling Gemert-Bakel zijn samen op een reis gegaan en hebben hun visie gevormd. Dit hebben zij gedaan door in gesprek te gaan met diverse partijen binnen en buiten de agrarische sector in Gemert-Bakel. De gesprekken waren inspirerend en hebben onze blik verruimd. Wij waren positief verrast door de interesse in de agrarische sector in Gemert-Bakel. De gesprekken gaven ons meer inzicht in hoe deze partijen kijken naar onze toekomst van de agrarische sector. Daarnaast hebben zij ons ook tips aangereikt hoe we hierop in kunnen spelen. Wij zien mogelijkheden voor nieuwe samenwerkingen!

Deze reis heeft geresulteerd in een toekomstvisie die kijkt naar 2025 en geeft aan waar we dan samen willen staan. Wij zijn op zoek gegaan naar een verhaal met aantrekkings- en draagkracht. Een visie die een aantrekkelijke toekomst schetst voor de collega-boer en tuinder en ook voor alle partijen om ons heen.

Schets van de ontwikkelingen in het voedsellandschap

Als eerst schetsen wij een beeld van de trends en ontwikkelingen die wij om ons heen signaleren en die van invloed zijn op de ontwikkelingsrichting van de land- en tuinbouw in onze gemeente. De volgende ontwikkelingen willen wij benoemen:

- Voedsel staat volop in de schijnwerpers. Langzaam verandert in Nederland het denken over wat goed voedsel is. Er is toenemende aandacht voor de herkomst van ons voedsel, klimaat, dierenwelzijn en gezondheid. Dit uit zich in de opkomst van landwinkels, verkoop van streekproducten, nieuwe markconcepten, etc.;

- De bevolking verandert. In 2040 zal de Nederlandse bevolking bestaan uit meer ouderen, meer mensen met een migratieachtergrond, meer mensen in grote steden, en meer kleine huishoudens. Dit uit zich ook in veranderende consumptiepatronen;
- Gezondheid speelt een belangrijke rol. We zien toenames op het gebied van de zogenaamde welvaartsziekten en voedingsziekten. Maar ook meer aandacht voor productie-gerelateerde fenomenen zoals zoönosen en multiresistente bacteriën;
- Weersinvloeden, politiek, veranderende consumenteneisen, wet- en regelgeving zijn van invloed op de kostprijs en daarmee de (internationale) concurrentiepositie van de Nederlandse land- en tuinbouwsector. Deze ontwikkeling leidt tot schaalvergroting, en daarmee grotere kapitaalintensievere bedrijven die steeds minder goed financieerbaar zijn;

- In technologisch opzicht, met name ICT, gaan de ontwikkelingen momenteel snel. Big data, automatisering, GPS en precision farming en robotisering zijn allemaal ontwikkelingen die ook in de landbouwsector in opkomst zijn. Dit zorgt voor arbeidsbesparing, maar ook meer controle en sturingsmogelijkheden op processen binnen de bedrijfsvoering;
- Klimaatverandering zorgt voor extreme weersomstandigheden, zoals aanhoudende droogte en zware neerslag;
- Niet alleen trends zijn van invloed op de maatschappelijke ontwikkelingen in de agrarische sector, maar ook gebeurtenissen, zoals voedselschandalen, boycotts en geopolitieke verschuivingen. Denk aan de Brexit, maar ook de verschillende dierziekten die de sector heeft moeten opvangen. De impact daarvan is gegroeid met de opkomst van sociale media, los van de aard van die gebeurtenissen.

De hierboven genoemde ontwikkelingen zijn ook van invloed op onze ondernemers in Gemert-Bakel en ons buitengebied. Hierin zitten bedreigingen, maar ook kansen en uitdagingen. Boeren en tuinders hebben namelijk ook vaak de oplossingen. Dat geeft trots en zelfwaardering en dat zijn goede vertrekpunten voor een bloeiende agrarische sector in Gemert-Bakel. Dat vergt veel van ondernemerschap. Kennis en kunde op velerlei gebied zijn essentieel om te kunnen manoeuvreren in bedrijfsvoering en bedrijfsorganisatie.

Terugblik én vooruitblik op agro in Gemert-Bakel

In Gemert-Bakel zien we van oudsher een sterke veehouderijsector. De grootste sectoren zijn de melkvee- en varkenshouderij. Niet voor niets was Gemert-Bakel destijds een van de pilotgemeenten van de reconstructie. Daarnaast spelen akkerbouw en vollegrondstuinbouw, denk aan asperges en aardbeien, een belangrijke rol. De agrarische sector kent een diversiteit aan verschijningsvormen in de 7 dorpen. Denk aan de grotere en gespecialiseerde varkenshouderijen in

voormalige landbouwontwikkelingsgebieden de vollegrondstuinbouw in Gemert-Bakel en de melkveehouderij in De Mortel.

De CBS-cijfers laten een interessant beeld zien van de ontwikkelingen die de agrarische sector de afgelopen jaren heeft doorgemaakt in Gemert-Bakel:

- Het aantal bedrijven met intensieve veehouderij is sinds 2004 met de helft afgenomen van 216 bedrijven in 2004 naar 118 bedrijven in 2018. Dit is een daling van gemiddeld 3,65% per jaar;
- Landelijk gezien is de pelsdierhouderij sterk vertegenwoordigd in de gemeente. Gemert-Bakel telt op dit moment nog 21 locaties verdeeld over 11 verschillende ondernemers. Ook de aanverwante industrie is sterk vertegenwoordigd (voerfabrieken, constructiebedrijven). Hiermee zorgt de sector voor ongeveer 200 arbeidsplaatsen, plus 10 – 20% extra in het hoogseizoen;
- Het aantal melkveebedrijven is sinds 2004 met 35% gedaald. De daling is het sterkst tussen 2017 en 2018 (-10,6%). IN 2018 telt CBS nog 80 bedrijven met melkvee in Gemert-Bakel;
- Het aantal tuinbouwbedrijven daarentegen is enigszins gegroeid, van 65 in 2004 tot 70 in 2018.

Kijken we naar de ontwikkeling van het areaal dan zien we verschillen in de diverse sectoren:

- Het aantal melkkoeien was in 2017 nagenoeg gelijk als in 2004. Tussen 2017 en 2018 is het aantal melkkoeien in Gemert-Bakel met ruim 13% gedaald door introductie van het fosfaatrechtenstelsel en het stoppen van een aantal melkveebedrijven in de gemeente. Ten opzichte van de ontwikkeling van het aantal melkkoeien in Noord-Brabant, is het aantal melkkoeien in Gemert-Bakel sterk gedaald;
- CBS laat in de periode tussen 2006 en 2008 een stijging zien van het aantal varkens, waarschijnlijk als gevolg van de inplaatsing van bedrijven tijdens de reconstructie van het buitengebied. De laatste 4 jaar is het aantal varkens stabiel, met tussen 2017 en 2018 een afname van ruim 5%;
- Gemiddeld over de afgelopen 15 jaar stijgt het areaal tuinbouw in de gemeente. Het areaal is sinds 2004 met ruim 50% gegroeid naar 460 hectare in 2018. Het areaal akkerbouw laat de afgelopen 15 jaar een wisselend beeld zien. De laatste 5 jaar zien we dat het akkerbouwareaal is gestegen.

De economische omvang van de bedrijven is in onze gemeente gemiddeld genomen groter ten opzichte van andere bedrijven in Nederland en in de regio. De economische omvang wordt uitgedrukt in Standaard Opbrengst (SO). Dit is de economische maat voor de omvang van agrarische bedrijven gebaseerd op de opbrengst die gemiddeld op jaarbasis per gewas of diercategorie wordt behaald. Dit beeld van de bedrijven in onze gemeente herkennen wij. We zien in Gemert-Bakel een aantal grote gespecialiseerde bedrijven in zowel de veehouderij als de tuinbouwsector.

CBS statline februari 2019 (zie bijlage 1 voor bijbehorende grafieken)

De komende jaren zien wij de volgende ontwikkelingen voor de agrarische sector in Gemert-Bakel:

- Door veranderende wet- en regelgeving en marktomstandigheden zien we het aantal agrarische bedrijven versneld afnemen. Dit zien wij vooral in de veehouderijsectoren. Met het verbod op de pelsdierhouderij verdwijnt deze sector in zijn geheel in 2024;
- De bedrijven van de toekomst zullen zich verder specialiseren. Er staat een nieuwe generatie ondernemers op, die meer het contact zoekt met de samenleving;
- Het werk op de bedrijven verschuift steeds meer van vakmanschap naar ondernemerschap. Dit vraagt om andere capaciteiten van toekomstige ondernemers;
- We zien het grondgebruik in Gemert-Bakel veranderen. Enerzijds door bijvoorbeeld het stoppen van een aantal melkveebedrijven, maar ook door nieuwe spelers op de grondmarkt, denk aan partijen die investeren in duurzame energie;
- Het areaal akkerbouw en tuinbouwgrond in onze gemeente neemt toe;
- Er ontstaat meer diversiteit in het buitengebied. Vrijkomende locaties krijgen een andere invulling. Er wonen meer burgers in het buitengebied en we zien nieuwe vormen van bedrijvigheid. De vermenging van functies kent diverse verschijningsvormen in onze gemeente. De voormalige landbouwontwikkelingsgebieden daarentegen, zullen in onze ogen vooral een agrarisch karakter behouden.

Wat betekenen deze ontwikkelingen voor ons?

Ons platteland is van oudsher het domein van boeren en tuinders, recreatie-ondernemers, natuurbeheerders, de landadel, en uiteraard de bevolking van de dorpen en buurtschappen die economisch sterk verbonden waren met deze functies. Dat is de afgelopen decennia veranderd. Het 'boeren naast de kerk' is als zodanig niet meer herkenbaar. De bedrijven zijn groter en de ondernemers anoniemer. De andere partijen op het platteland, ervaren eveneens dat de 'natuurlijke band' verdween en de zorg voor buitengebied en leefbaarheid nieuwe visies vereist. Nieuwe coalities dringen zich op. Wij hebben als boeren in een vitaal platteland een gemeenschappelijk belang met veel meer partijen. Onze rol als ZLTO om richting te geven aan de ontwikkeling van een vitaal platteland vraagt om vernieuwing in strategie en inhoud. Wij zien boeren steeds vaker verantwoordelijkheid nemen voor andere functies dan voedselproductie. Nieuwe maatschappelijke diensten bieden voor boeren en tuinders een uitgelezen kans ook nieuwe inkomsten te genereren.

Combineren we de maatschappelijke uitdagingen en de opdracht van ZLTO, dan is land- en tuinbouw de onmisbare schakel in een duurzame, circulaire economie. Boeren en tuinders hebben oplossingen. Een visie gebundeld in het volgende plaatje:

Gebaseerd op deze visie en ambitie zien wij de volgende uitdagingen en kansen voor onze ondernemers:

- Klimaatslimme landbouw. Landbouw als oplossing voor het klimaatvraagstuk door CO2 vastlegging in de landbouwgronden, andere grondbewerking, inzet van technologie en de ontwikkeling van een bodempaspoort;
- Het aanbod van grond in de regio groeit. De tuin- en akkerbouw speelt hierop in. Er ligt goede tuinbouwgrond in de regio. Dit biedt mogelijkheden voor de veehouderij en de akker- en tuinbouw om mineralenkringlopen tussen bedrijven verder te sluiten;
- Door de ontwikkeling van de tuinbouw groeit ook de behoefte aan teeltondersteunende voorzieningen. Dit draagt bij aan betere arbeidsomstandigheden en circulair ondernemen. Burgers begrijpen dit niet altijd, dus het is van belang dat we dit goed uitdragen;

- Duurzaam toekomstperspectief voor solitaire glastuinbouwlocaties in Gemert-Bakel door ruimte voor innovatie. De glastuinbouwsector staat voor grote uitdagingen, denk aan fossielvrij telen, efficiënt watergebruik en gezonde gewassen. Voor solitaire bedrijven ontbreekt de mogelijkheid voor krachtenbundeling met collega's op korte afstand. Zij zullen op zoek gaan naar nieuwe technieken en nieuwe vormen van samenwerking.

- Ontwikkeling van een bio-based agro-economie. Met slimme mestverwaarding, gebruik van kunstmestvervangers, duurzame energie en verwaarden van landbouw reststromen en –basisproducten;
- Ontwikkelruimte voor de sterke primaire familiebedrijven door structuurversterking;
- Boeien, binden en verbinden van de jonge agrariërs;
- Meer ontwikkeling op netwerken in samenwerkingsverbanden;
- De komende jaren komen er locaties vrij in het buitengebied, daarnaast zijn er (nieuwe) ondernemers met ontwikkelwensen. Door deze vorm van vraag en aanbod met elkaar te verbinden ontstaan nieuwe kansen. De proeftuin in Elsendorp is hiervan een mooi voorbeeld;
- Het voorzien in de arbeidsbehoefte is een uitdaging. We zien steeds meer stagiaires met achtergrond in diervverzorging op onze bedrijven. De veehouderij is voor hen en voor ons een kans. Dit moeten we benutten!
- De agrarische sector is de partij in Gemert-Bakel die een substantiële bijdrage kan leveren aan de doelstellingen op gebied van energie. Met daarbij de kanttekening dat het van belang is om de goede gronden in ons buitengebied te behouden voor de productie van voedsel;
- De agrarische sector kan een rol spelen om de leefbaarheid van de kernen te verbeteren;

- De aandacht voor recreatie, educatie en natuur groeit in onze gemeente. Steeds meer boeren in het buitengebied spelen in op deze behoeftes en halen inkomsten uit nieuwe takken van sport.

Onze visie en ambities voor Gemert-Bakel 2025

Circulair ondernemerschap helpt ons bewegen in een steeds veranderende wereld. In 2025 benutten we onze **diversiteit** daarbij als kracht: diversiteit niet als vrijbrief om te doen wat je zelf wilt maar als ondernemersruimte om dat bij te dragen aan maatschappelijke vraagstukken wat het best bij jou en je bedrijf past. Iedereen werkt aan versterking van de eigen **boerenkracht** en samen komen we tot het beste resultaat.

Als boeren en tuinders staan we midden in de **samenleving**. In 2025 wordt de sector herkend en erkend vanwege die bijdrage aan de maatschappij. Wij zijn in Gemert-Bakel koploper voor gezonde en duurzame voeding en dragen zorg voor hun leefomgeving.

De sector denkt en doet in kringlopen. In 2025 leveren we met praktische oplossingen onze bijdrage aan een gezonde bodem, omgeving en klimaat. We doen dat op nieuwe manieren en weten dat om te zetten in meerwaarde voor onze bedrijven.

De afdeling Gemert-Bakel staat met haar leden voor toekomst. Vanuit een sterke band met de leden en een strategie vanuit een heldere visie, maken we heldere keuzes. Als een spin in het web werken we actief samen met anderen aan de realisatie van deze visie. Samen met de leden zorgt

de ZLTO-afdeling voor heldere communicatie en een zichtbare sector. De ZLTO werkt actief aan **"Samen verdienen wij de toekomst!"**

Gezonde omgeving

De boeren en tuinders beheren een groot oppervlak van het landschap in Gemert-Bakel. Een gebied dat door de samenleving ook wordt gebruikt om te reizen, wonen, werken en recreëren. Met ons handelen hebben we ook effect op de omgeving. Ondanks onze dagelijkse inspanningen die we leveren om het effect op de omgeving tot een minimum te beperken, herkennen wij de toenemende aandacht vanuit de samenleving en nemen onze verantwoordelijkheid bij de verdere aanpak van deze omgevingsdruk.

Dit merken wij ook in Gemert-Bakel, waar bijvoorbeeld een vergunningaanvraag voor een geitenbedrijf voor veel discussie zorgde. Daarnaast zien wij dat er ook in onze gemeente nog een (kennis)kloof is tussen huisartsen en dierenartsen. In 2018 zijn we in Gemert-Bakel met een netwerk gestart om het onderlinge contact tussen huisartsen en dierenartsen te verbeteren: Samedis. In dit netwerk waar huisartsen en dierenartsen samenkomen, is ruimte voor dialoog en uitwisseling van kennis en ervaringen. Dit is in het belang van zowel burgers als boeren en hun gezinnen.

Wij willen ondernemen met een open oog en oor voor de buurt. Vertrouwen van de omgeving is immers de basis voor onze toekomst. Dit vertrouwen moet iedereen in de keten waarmaken, elke dag weer. De boeren en tuinders van Gemert-Bakel ondernemen daarvoor met een open gezicht en borgen de gezondheid van mens, dier en product. De land- en tuinbouw is zich bewust van de verantwoordelijkheid die dat met zich meebrengt. Ze laat zien wat ze doet, is open en transparant. We leveren met bruikbare oplossingen onze bijdrage aan een gezonde omgeving in 2025:

Ambities gezonde omgeving

- Boeren en tuinders werken vanuit zorg voor de omgeving aan een verdere reductie van geur en emissies en spannen zich in om de risico's op gebied van volksgezondheid te minimaliseren;
- Goede gezondheid staat op elk bedrijf centraal en boeren en tuinders kunnen dat zichtbaar maken;
- In 2020 nemen alle huis- en dierenartsen deel aan het Samedis netwerk in Gemert-Bakel;
- We nodigen huisartsen en dierenartsen actief uit op onze bedrijven;
- Boeren en tuinders investeren in verdere ontwikkeling van hun praktijkkennis. Kennis delen op praktijkniveau wordt versterkt met eigentijdse vormen van leersessies;
- We zoeken relevante partijen in de gemeente actief op om elkaar te informeren en van elkaar te leren en waar we spanning zien ontstaan gaan we de dialoog aan.

Waardering en trots

De boeren en tuinders in Gemert-Bakel staan midden in de samenleving. In 2025 zijn we op veel manieren van waarde en dat wordt gezien en gewaardeerd. De land- en tuinbouw is ook in 2025 een sterke sector met een gezond rendement. De sector is van economisch belang. Wij doen ertoe. We doen goede dingen en daar zijn we trots op. Lokaal, regionaal en (inter)nationaal. Dat vertellen we zelf en wordt ook door anderen verteld. Vroeger had iedereen immers een boer in de familie en

was een bezoek aan de boerderij een vanzelfsprekendheid. Vandaag de dag is dat anders. Het aantal bedrijven wordt minder en het vanzelfsprekende contact is er niet meer. Je zult als agrarisch ondernemer je plek moeten verwerven en de gunfactor is van groot belang. Er is veel aandacht voor de sector, iedereen kijkt mee, dat is een kans! Wij zijn trots op onze regio en op onze bedrijven en producten. Dat willen we laten zien! Sinds een aantal jaren zijn op diverse plekken in onze gemeente onze eigen producten te koop. Wij vinden het belangrijk om kinderen te laten zien waar hun voedsel vandaan komt en hoe onze gewassen groeien. Het onderwijs speelt hier een belangrijke rol in. Wij willen dit doen door de basisscholen in onze afdeling actiever te betrekken bij onze bedrijven en aansluiting te zoeken bij hun lesprogramma's.

Ambities waardering en trots

- In 2025 is elke boer en tuinder in Gemert-Bakel een visitekaartje van de sector en draagt actief de waarden en trots van de sector uit. Met ruimte voor diversiteit aan boeren en tuinders;
- Met communicatiecursussen en activiteiten helpen wij ondernemers om deze waarden uit te dragen;
- Wij zijn trots op ons vak. Die trots wordt gedeeld in de omgeving en die dragen we ook samen uit;
- Boeren en tuinders verdienen een goed inkomen en rendement op het vermogen. Dit geldt voor alle bedrijfstypen. Bedrijven die financieel gezond zijn, stralen dat ook uit naar hun omgeving;
- Er is ruimte voor koplopers, zij worden ondersteund en in het zonnetje gezet. Ondernemers die moeite hebben om ontwikkelingen bij te houden worden ondersteund en geholpen;
- De helft van de basisscholen brengt in 2022 minimaal één keer per jaar een bezoek aan de boerderij of brengt de boer een bezoek aan de school;
- In Gemert-Bakel zijn in 2022 5 Klasseboeren actief, die op hun bedrijf of op school boerderijlessen verzorgen die aansluiten op de onderwijsprogramma's;
- Er wordt aandacht besteed aan goed lesmateriaal, dat aansluit bij onze dagelijkse praktijk. Goed lesmateriaal wat beschikbaar is, wordt onder de aandacht gebracht bij het onderwijs;
- De afzet van eigen producten in de streek wordt verder uitgebouwd.

Arbeid en goed werkgeverschap

De agrarische sector blijft innoveren. Steeds meer taken in onze sector worden overgenomen door robots en machines. Door de beschikbaarheid en het analyseren van data, zijn wij in staat om nog beter te produceren met efficiënt gebruik van grondstoffen. Ondanks deze ontwikkelingen blijft er behoefte aan goed en voldoende gekwalificeerd personeel. Werken en leren in de agrarische sector biedt ook toekomst. Er is veel vraag naar enthousiast personeel en keuze uit tal van opleidingen. Dit zien we vooral in de tuinbouw en de intensieve veehouderij. Het werven en binden van goed personeel is moeilijk. Er stromen minder jongeren in, de behoeftes van jongeren veranderen en de economie trekt aan. Dit zorgt voor krapte op de arbeidsmarkt. Door deze ontwikkelingen nemen kosten van arbeid toe. Het vinden van goed personeel is de eerste stap, maar het behouden van deze mensen is minstens zo belangrijk. Dat vereist inzet op een prettige en langdurige arbeidsrelatie. Dit hoort bij goed werkgeverschap.

Daarnaast is er in de plantaardige sector steeds meer behoefte aan arbeid gedurende korte periodes. Dit wordt veelal ingevuld met buitenlandse arbeidskrachten. Dit betekent dat er ook de mogelijkheid moet zijn om deze mensen op een goede manier te kunnen huisvesten. Het bieden van kwalitatief goede huisvesting is onderdeel van goed werkgeverschap. Gemeenten spelen hier nog niet altijd voldoende op in met het gemeentelijk beleid.

Ambities arbeid en goed werkgeverschap

- We bieden onze leden een programma aan over het binden en boeien van personeel. We werken hiervoor actief samen met ondernemersverenigingen in Gemert-Bakel. Binden en werven van personeel kan immers worden versterkt door onze inspanningen te bundelen;
- Samen met de gemeente, de regio en andere partijen in de keten kijken we naar optimalisering van het beleid rond huisvesting van arbeidsmigranten. Het bieden van kwalitatief goede huisvesting op het bedrijf zelf is een van de oplossingen;
- Wij spannen ons in om jongeren te interesseren voor de agrarische sector en agrarische opleidingen. We werken daarvoor actief samen met de rest van de keten en zoeken hiervoor samenwerking met het onderwijs (beroepsopleidingen). Ook zetten we in op het versterken van de samenwerking tussen basisschool en het voortgezet onderwijs. Leren moet plaatsvinden op verschillende manieren die aansluiten bij verschillende en steeds veranderende leefstijlen.
- In Gemert-Bakel zijn in 2022 minstens 3 leerbedrijven actief;

Mooi en leefbaar buitengebied

Ondernemerschap helpt ons te bewegen in een veranderende wereld. De daardoor toenemende diversiteit in het buitengebied benutten we daarbij als kracht. Het platteland is immers hip, er wordt volop gewandeld en gefietst in ons buitengebied en burgers hebben interesse in boerderijverkoop. Steeds meer boeren en tuinders spelen in op behoefte aan recreatie, educatie, zorg en natuur op het platteland. De diversiteit van gebruikers van het buitengebied maakt ook weer nieuwe verdienmodellen mogelijk, ook voor nieuwe boeren. In 2025 is dit meer zichtbaar én van waarde. We laten dit zien met onze productie, duurzame energie, schone lucht, meer biodiversiteit, via open dagen, lokale verkoop en sport en recreatie.

De toenemende vermenging van functies kan ook voor spanningen zorgen. We zoeken immers ook ruimte voor toepassingen van innovaties zoals nieuwe stalsystemen of mestverwerking. Optimale digitale ontsluiting van het buitengebied is daarvoor een voorwaarde. Wanneer bedrijven in staat zijn om geld te verdienen, kunnen zij ook investeren in een mooie uitstraling en extra technieken om overlast naar de omgeving te beperken. Elk agrarisch bedrijf draagt dan ook bij aan het mooier maken van het buitengebied en het vergroten van de biodiversiteit, waarbij de diversiteit aan bedrijven optimaal wordt benut. Gemert-Bakel bestaat uit meerdere kernen, variërend van klein tot groot. De leefbaarheid van de dorpen is een aandachtspunt. De agrarische sector kan hier een positieve bijdrage in leveren. Door bijvoorbeeld de sponsoring van sportverenigingen maar ook door het bieden van zorg. Onze dorpscommissies spelen hierin nu al een belangrijke rol, denk aan de Kapellekestocht die jaarlijks in Gemert wordt georganiseerd. Wij willen een bijdrage leveren aan een mooi en leefbaar buitengebied van Gemert-Bakel. Daarbij past een ruimtelijk beleid dat daartoe uitnodigt.

Ambities mooi en leefbaar buitengebied

- Samen met de gemeente en anderen werken aan een passend ruimtelijk beleid, ook voor de vrijkomende agrarische gebouwen, zodat de diversiteit in het buitengebied zowel voor bewoner als gebruiker plezierig positief is. Daarvoor benutten we optimaal de mogelijkheden van de Omgevingswet en willen we inzetten op 'uitnodigingsplanologie'. Een planologie waarbij overheden zich uitnodigend en faciliterend opstellen. Dat vergt een andere houding van alle spelers in het veld van de ruimtelijke ordening;
- Als agrarische gebouwen niet meer kunnen worden benut dan breken we ze af. We onderzoeken met de gemeenten en andere partijen in de keten naar het vergroten van de kansen hiervoor;
- Samen met de dorpscommissies vergroten we onze betrokkenheid en zichtbaarheid bij lokale evenementen.

- We willen betere contacten tussen boeren en jagers om zo een goede balans te vinden tussen het beperken van schade aan landbouwgronden en gewassen en tegelijkertijd de bescherming van kwetsbare dieren.
- In 2020 is er een digitaal loket, een 'marktplaats', waar vragers en aanbieders van vrijkomende agrarische bebouwing elkaar kunnen ontmoeten;
- We willen in 2025 nog drie 'organische gebiedsprocessen' vergelijkbaar met de proeftuin Elsendorp hebben afgerond;

Klimaat en energie

De boeren en tuinders beheren een groot oppervlak van het landschap in Gemert-Bakel. Met ons handelen hebben we effect op de bodem, de omgeving en dat landschap. Wij nemen onze verantwoordelijkheid bij de aanpak van het klimaatprobleem, de daling van de bodemvruchtbaarheid en de druk op de biodiversiteit. Circulair ondernemen staat centraal. De land- en tuinbouw denkt en doet in de kringlopen. In 2025 leveren we met praktische oplossingen onze bijdrage aan een gezonde bodem, omgeving en klimaat.

Het klimaat verandert, dat is een gegeven. De afgelopen jaren hebben we periodes van extreme droogte en extreme neerslag gekend. Wij kunnen een belangrijke rol spelen om de gevolgen van klimaatverandering op te vangen, door bijvoorbeeld water langer vast te houden op onze gronden. Ook waar het gaat om duurzame energie kan de land- en tuinbouwsector oplossingen bieden. Er wordt veel aandacht besteed aan energiebesparing en daarnaast heeft een groot deel van onze leden zonnepanelen op daken die daarvoor geschikt zijn. In Elsendorp hebben boeren en burgers zich verenigd in een commissie Energiek Elsendorp. Deze commissie heeft het doel gesteld om Elsendorp energieneutraal te maken. Samen werken zij aan energiebesparing en duurzame opwekking van energie. Zo investeren burgers in zonnepanelen op boerendaken. *Ambities klimaat en energie*

- Vanuit de studieclub energie verkennen we alle mogelijke opties voor de opwekking van energie uit de agrarische sector. Denk hierbij aan zonnepanelen op staldaken, windmolens op boerenland en energie uit biomassa en vergisting. We leren van ervaringen die zijn opgedaan met Energiek Elsendorp.

- Goede gronden in onze gemeente blijven behouden voor de productie van voedsel;
- In 2025 produceren wij sociale wind en sociale zon voor onze gemeenschap. Inwoners van onze gemeente herkennen de agrarische sector als energieproduct;
- Elk jaar wordt 40 miljard ton CO₂ in de lucht gebracht. Wereldwijd is de landbouw verantwoordelijk voor 25% van de CO₂-emissies. Maar boeren in Gemert-Bakel hebben ook een grote troef in handen in het vasthouden van CO₂. Zij kunnen namelijk CO₂ opslaan in de bodem. De agrarische sector heeft in Nederland maar liefst 2 miljoen hectare landbouwgrond in de aanbieding (ruim 60 % van het Nederlandse areaal). Hiervan is ruim de helft grasland wat naast bos de grootste CO₂ vastlegger is. Wij gaan graag met partijen in gesprek over deze vastlegging en de verwaarding daarvan;

- Klimaatverandering betekent daarnaast inspelen op klimaatbestendig kunnen boeren met teeltondersteunende voorzieningen (TOV). TOV's horen bij een landschap en landbouw die inspeelt op klimaatverandering. Met betrokken partijen verkennen wij graag de mogelijkheden voor een ruimere toepassing van deze innovaties die immers ook moeten passen in het landschap;
- Bodem en water vormen in Gemert-Bakel één natuurlijk systeem. De bodem is het medium voor de verbetering van de waterkwaliteit en -kwantiteit. Door goed te zorgen voor de bodem, verbetert het watervasthoudend vermogen van de bodem. Verder kan de boer zuinig omgaan met water, water opslaan of water hergebruiken. Goede grondbewerking is daarbij belangrijk. Agrarische ondernemers dragen dus actief bij aan het op peil houden van de grondwaterstand, gaan zuinig om met water, verhogen het waterbergend vermogen van de grond en houden met stuwten water vast als dat kan. Waterschappen faciliteren een goede waterhuishouding voor onze gewassen.

- In 2022 hebben we in onze gemeente waterparkeerplaatsen gerealiseerd voor het bergen van overtollig regenwater in periodes met extreme neerslag.

Onze vereniging

Gemert is de geboorteplaats van Pater van den Elsen, een van de grondleggers van de NCB, de voorganger van de vereniging zoals we die vandaag de dag kennen en voorloper van vele coöperaties. Vandaag de dag plukken we nog steeds de vruchten van zijn inspanningen. Alhoewel het buitengebied en de aard en schaal van de hedendaagse land- en tuinbouw een flinke verandering hebben ondergaan, vormen de lokale afdelingen nog steeds het centrum van de vereniging. De oude wijsheden uit die tijd over samenwerking, economisch voordeel en maatschappelijke betrokkenheid zijn nog steeds actueel. Wij zien een mooie toekomst voor de land- en tuinbouw in Gemert-Bakel. ZLTO en haar leden staan voor die toekomst. Een sterke verbinding met de leden is daarbij cruciaal. Als een spin in het web werkt het bestuur samen met de leden én met partijen om ons heen.

Wij willen als vereniging van betekenis zijn voor alle leden in Gemert-Bakel, van jong tot oud. Wij brengen onze leden bij elkaar in wisselende samenstelling op basis van actuele vraagstukken en versterken het onderlinge en sociale contact. Wij hebben onze voelsprietten op een breed terrein binnen onze gemeente en informeren onze leden over ontwikkelingen die spelen. Wij zoeken actief naar oplossingen voor de uitdagingen die op ons pad komen. Maar dit kunnen wij niet alleen. Vernieuwende oplossingen ontstaan door nieuwe contacten met verrassende partijen in onze gemeente. Wij zien het als onze rol om het gesprek te organiseren en nieuwe initiatieven aan te jagen en te faciliteren.

Ambities onze vereniging

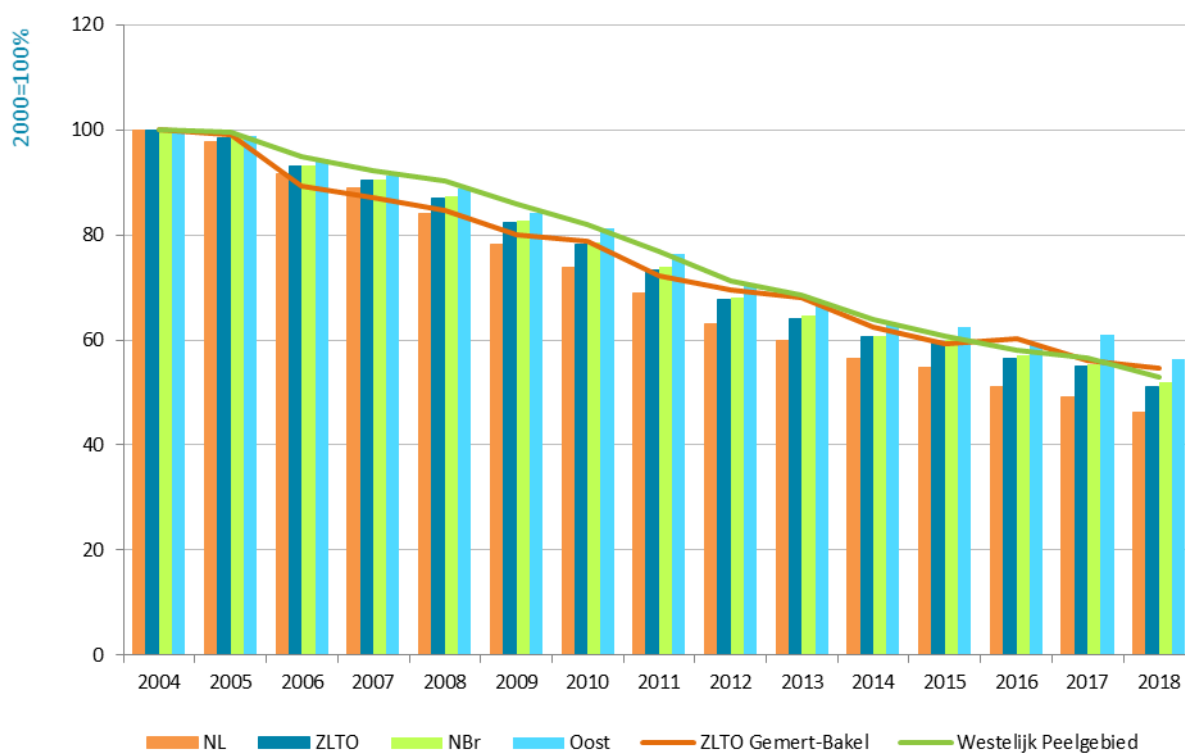
- Deze visie is leidend voor het beleid. Het bestuur van de afdeling vertaalt deze in 2019 naar een strategie en een concreet uitvoeringsprogramma voor het afdelingsbestuur voor de komende 5 jaar. Deze visie vormt de leidraad voor de activiteiten die door het afdelingsbestuur worden opgepakt. Jaarlijks rapporteert het bestuur naar de afdeling haar inspanningen en voortgang;
- In 2025 zijn de onderlinge contacten tussen jongeren uit het MKB en jongeren uit de agrarische sector versterkt. Jongeren kennen elkaars bedrijven en kansen voor samenwerking worden benut. In 2025 zijn alle leden trots op hun vereniging. 75% van de actieve leden vervult een actieve rol binnen de vereniging die past bij zijn of haar ambities. ZLTO is zichtbaar voor leden en niet-leden;
- ZLTO-afdeling Gemert-Bakel versterkt haar lobby in de regio. In 2025 zijn boeren actief in gesprek met alle politieke partijen binnen Gemert-Bakel.
- Leden worden ingezet om met hun eigen verhaal en trots invulling te geven aan een pro-actieve houding naar de media;
- We realiseren netwerken met nieuwe, andere ondernemers in de gemeente en zoeken de samenwerking met ondernemersverenigingen in Gemert-Bakel.

Oproep

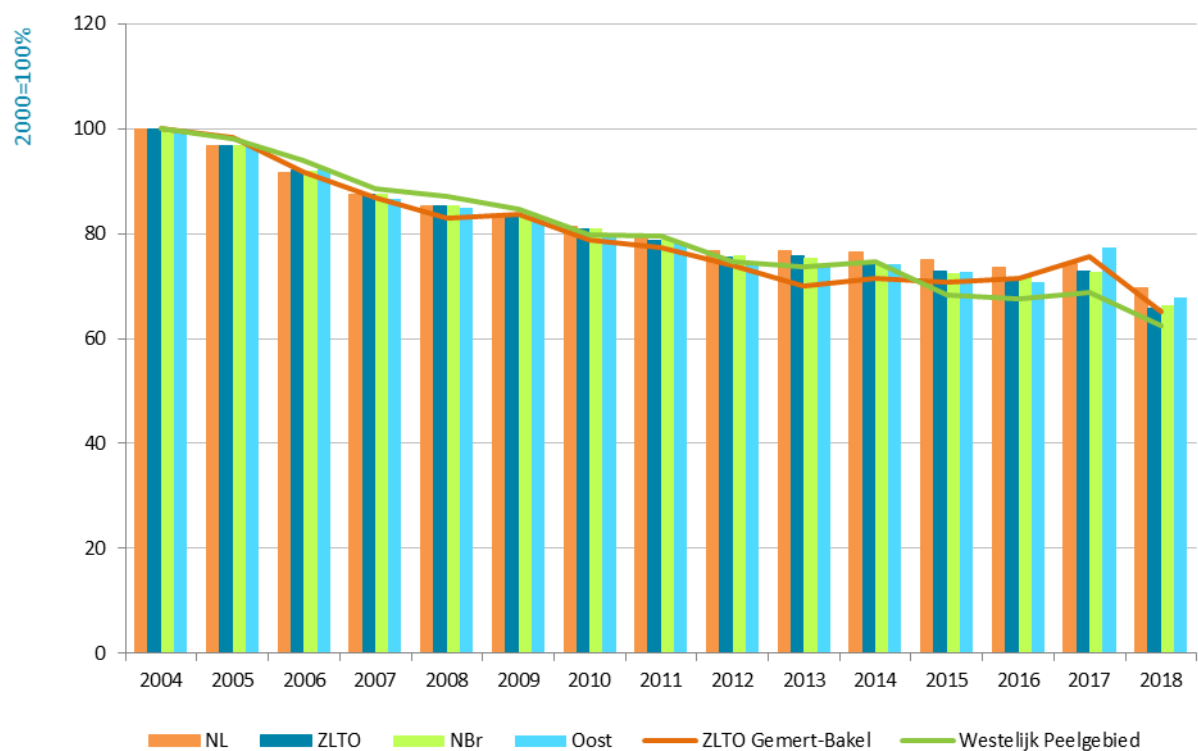
Zeg je Brabant dan denk je: aanpakken. Ook in Gemert-Bakel zien we deze ondernemersgeest, met initiatieven rond asbestsanering, zorg en energie. Brabanders krijgen de dingen voor elkaar en niet alleen op de meest gangbare manier. Ze slaan de handen ineen en ze pakken door. Een sterk netwerk waar ondernemers, onderwijs en overheid elkaar opzoeken. Voor het agrarische bedrijfsleven liggen daar interessante contacten en kansen in agrifood, gezondheid, (klimaat)technologie en toepassing van wetenschap. Als ZLTO Gemert-Bakel stellen we ons daar graag als betrouwbare partner in op. Wij zijn benieuwd of u zich herkent in onze ambitie, kansen en genoemde uitdagingen. Sluiten deze aan bij uw strategische agenda? Op welke speerpunten wilt u met ons aan de slag en welke rol wilt u daarbij innemen? Als we ons gezamenlijk profileren, kunnen we een krachtige stem maken en zorgen voor een vitaal platteland!

Bijlage 1 Grafieken en CBS cijfers

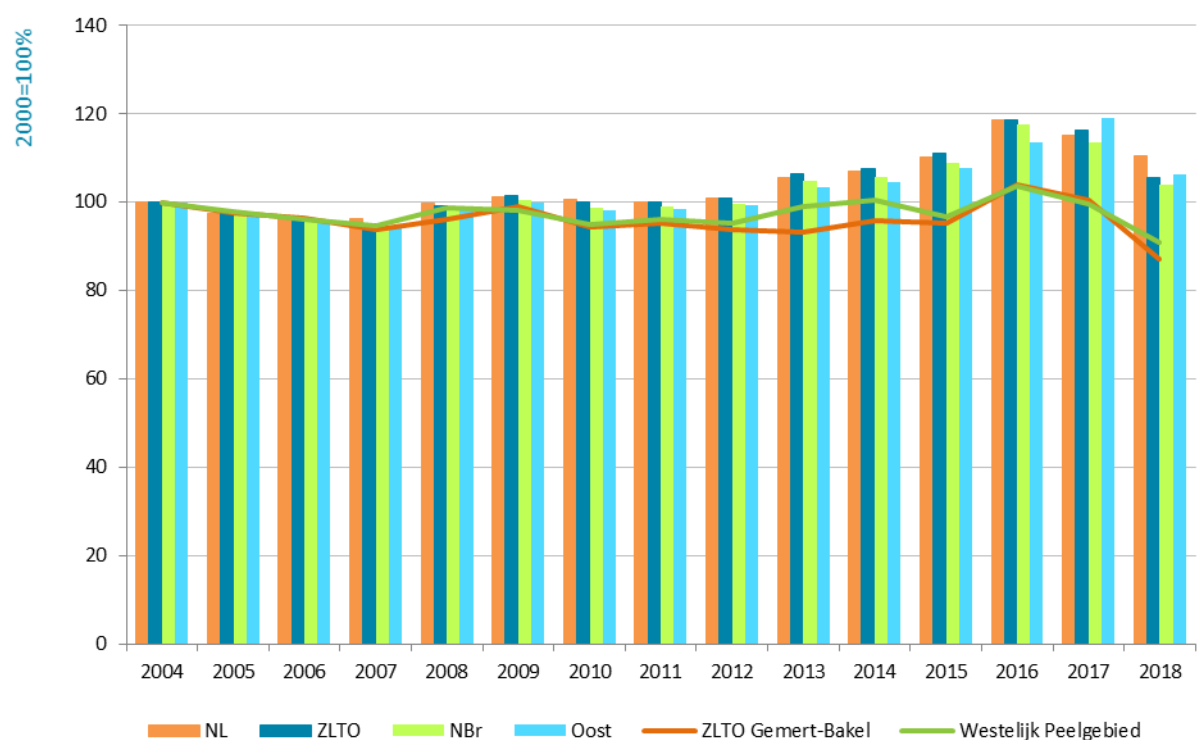
Ontwikkeling aantal IV bedrijven Gemert-Bakel

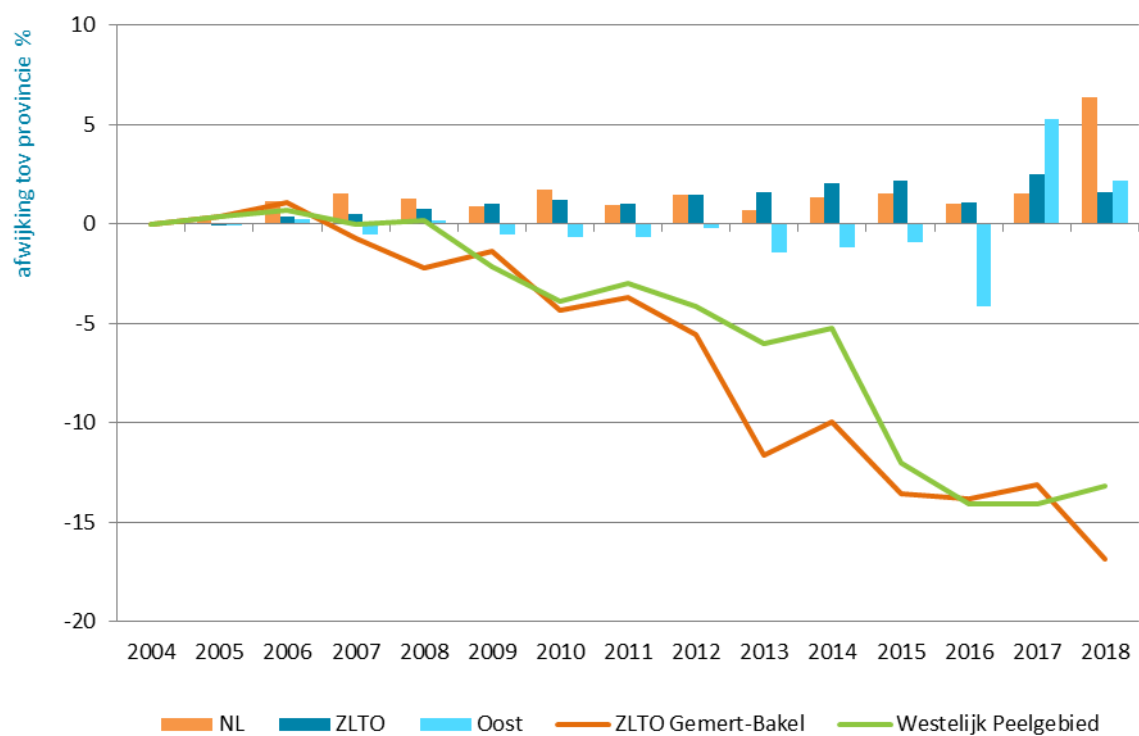
Ontwikkeling aantal melkveebedrijven in Gemert-Bakel (%)

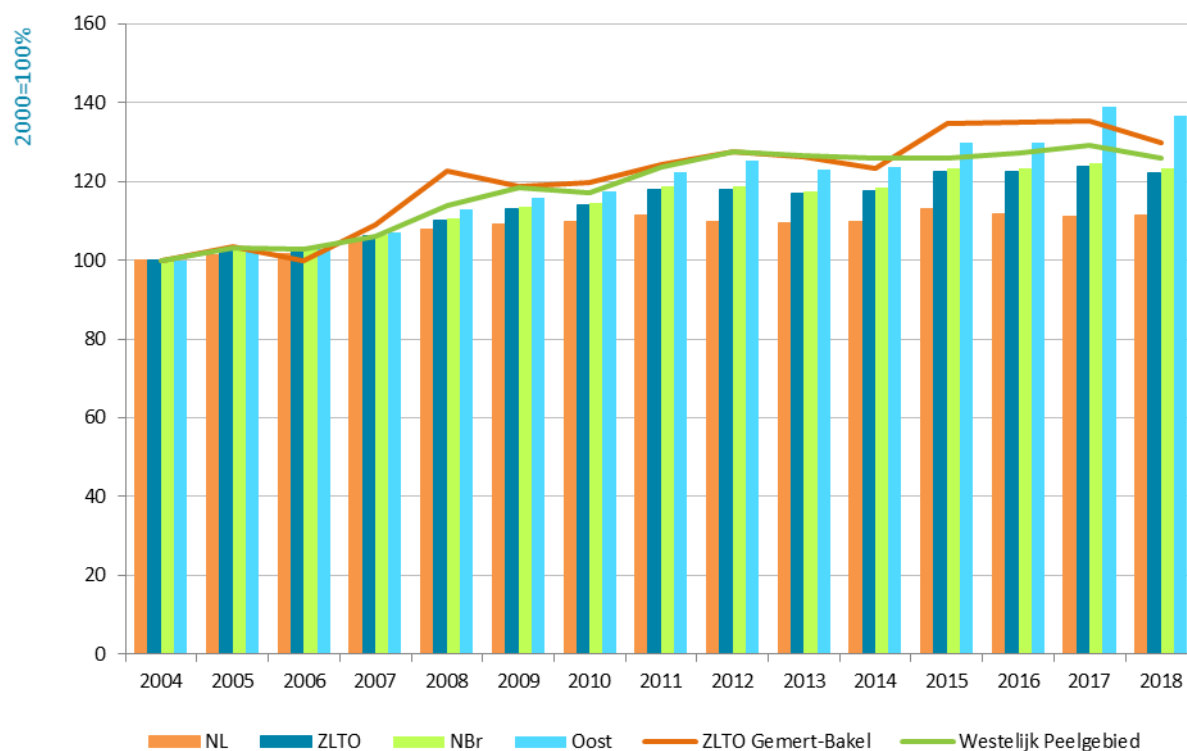
Ontwikkeling aantal melkkoeien in Gemert-Bakel (%)

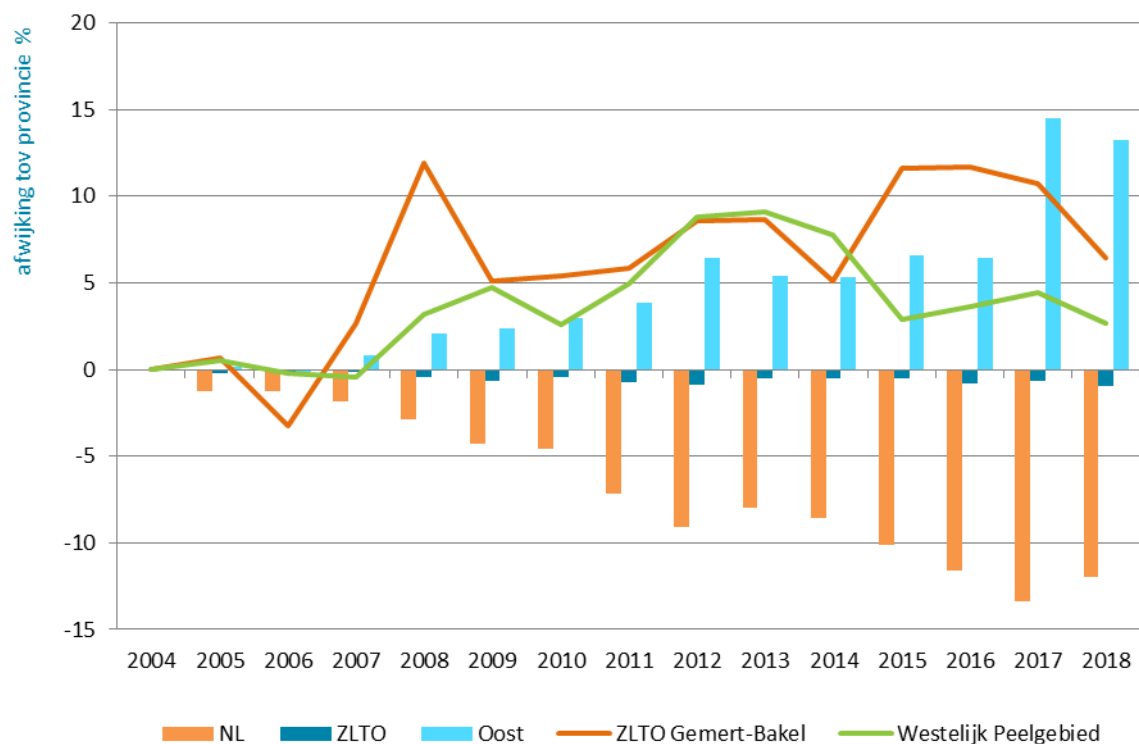
Ontwikkeling aantal melkkoeien in Gemert-Bakel ten opzichte van het gemiddelde van de provincie.

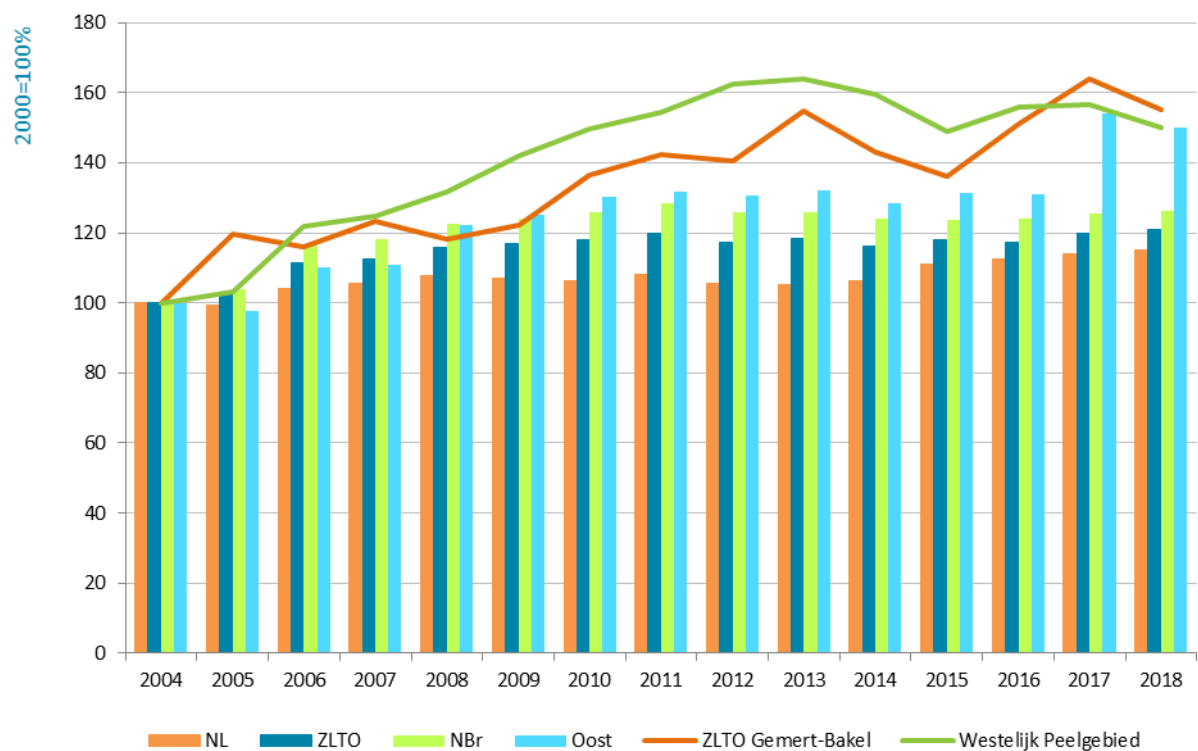
Ontwikkeling aantal varkens in Gemert-Bakel (%)

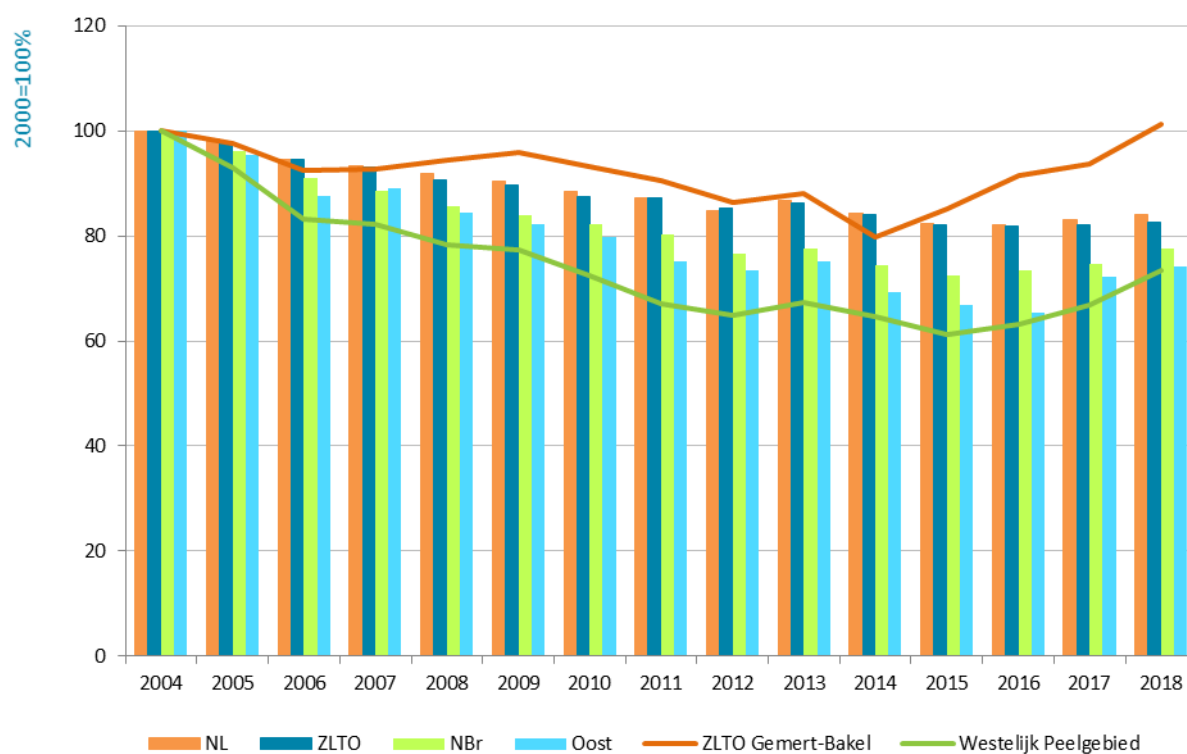
Ontwikkeling aantal varkens in Gemert-Bakel ten opzichte van het gemiddelde van de provincie

Ontwikkeling areaal tuinbouw (% , 2004 = 100%)

Ontwikkeling areaal akkerbouw

Economische omvang in standaard opbrengst per bedrijf (SO)

Absoluut	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Gemert-Bakel	448.534	482.151	501.064	564.612	574.072	624.266
Oost	330.133	337.506	345.251	394.302	407.173	431.418
ZLTO	283.409	287.202	290.100	329.553	340.944	352.811
Nederland	271.102	274.378	276.991	314.553	323.945	338.469

2010=100%

